

Muziektenten en muziekkoepel in de Haarlemmerhout

Inhoud

1	Inleiding / overzicht	1
2	Afbeeldingen	2
3	Muziektenten in het verleden	5
4	Huidige muziekkoepel	9
5	Bibliografie uitgebreid	10

1 Inleiding / overzicht

Muziektenten zijn een kenmerkend verschijnsel uit de 19^e eeuw. Meestal werden ze in openbare ruimtes (markten, pleinen etc.), maar ook in stadsparken gebouwd. Het orkest zat op een podium, waardoor het orkest voor de mensen goed zichtbaar was. Onder het podium was bergruimte voor stoelen, lezenaars en andere bijbehorende zaken. Het geheel was voorzien van een dak op kolommen met open hekwerken rondom en was meestal van één kant toegankelijk. In de 19e eeuw werden met het toen nieuwe materiaal (giet)ijzer af en toe zeer bijzondere/exclusieve ontwerpen gerealiseerd. Als muziektenten in hout uitgevoerd werden, kon het verval snel toeslaan en moesten er op gezette tijden reparaties uitgevoerd worden.

In het verleden heeft de Haarlemmerhout en omgeving meerdere muziektenten gehad. Wat er nu in de Haarlemmerhout staat wordt muziekkoepel genoemd. En inderdaad: het is een hele mooie koepel en toch wat chiquer dan de ouderwetse muziektent. Toch dringt zich ook de vraag op of een tijdelijk podium voor een popconcert bijvoorbeeld ook niet een muziektent genoemd moet worden. Maar dan wel een tijdelijke moderne muziektent. Zie foto hieronder.

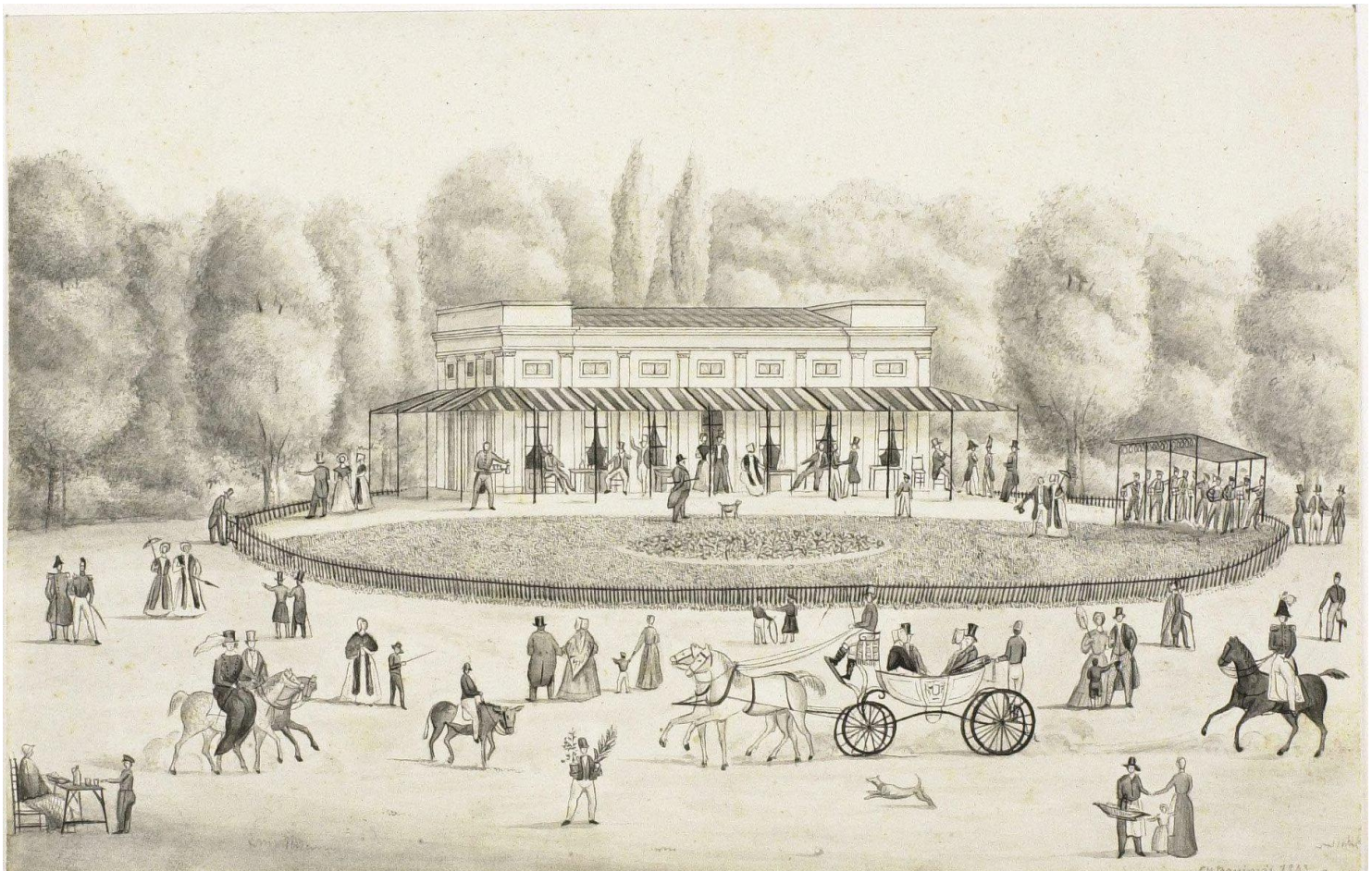
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventaris-nummer 4340. Maker: Fotopersbureau De Boer. Datum: 5 mei 1993. Paviljoenslaan met bevrijdingspop op het Vlooienveld

Noord-Hollands archief ; Uitsnede van kaart NL-HlmNHA_560_2105 ; Falkplan ; 1977 ; Plattegrond van Haarlem. Het noorden ligt bovenaan.

- 1 : huidige muziekkoepel
- 2 : voormalige muziektent Brongebouw
- 3 : voormalige gemeentelijke muziektent
- 4 : voormalige muziektenten van Dreefzicht

2 Afbeeldingen

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 46215. Maker: C.W. Bruinvis. Datum: 1843. Buitensociëteit "Trou moet Blycken" (nu Dreefzicht-Comer), noordzijde, omringd door velerlei bezoekers en rechts staat een muziektent met orkest.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24743. Maker: A. Jager. Datum: 1870. Fonteinlaan, gezicht richting zuidwest op de Buitensociëteit, nu Dreefzicht (uitsnede foto)

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 44097. Maker: ? Datum: 1873. Fonteinlaan. Gezicht op de Buitensociëteit, nu Dreefzicht. Gezicht op de noordzijde. Vermoedelijk gezicht richting oost vanaf de noordkant van de Koningin Wilhelminalaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_00725A00_01. Datum: 16 mei 1952. De muziekkoepeel bij Dreefzicht in de Haarlemmerhout in betere tijden.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24764. Datum: 1978. Dreefzicht met zijn muziektent in zijn nadagen. Gezicht richting oost.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_19752K00_27. Datum: 3 september 1980. Sloop van de muziektent van Dreefzicht. Gezicht richting oost

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 32325. Maker : Hertz, Fotografische Kunstverlag, Herengracht 80, Amsterdam. Datum: 1898. Frederikspark met het Brongebouw. Gezicht richting noord met rechts de muziektent ervan.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 gemeente Haarlem, invnr. 24960. Maker: ? Datum: april 1907. Drukte in de Haarlemmerhout tijdens 2^e Paasdag. Uitzicht op de muziektent in de Haarlemmerhout. In de muziektent concerteerde eerst de schutterij en later het stedelijk orkest.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van Historische Vereniging Haarlem, Inventarisnummer 2079. Maker: A. Peperkamp. Datum: 1930. Dreef, hoek hertenkamplaan, ziende naar het zuidoosten met de Hertenkamp op de achtergrond en rechts de muziektent.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2429. Uitgever: W.H. van Leeuwen, Haarlem. Datum: poststempel 1905. Muziektent in de Haarlemmerhout

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 32735. Maker: ? Datum: 1989. De KLM Harmonie speelt in de muziekkoepeel in de Haarlemmerhout.

DSC_00038908 ; AV ; 14-11-2024 ; Haarlem, Dreef even ten zuiden van de Paviljoenslaan, gezicht richting oost in de Haarlemmerhout op de muziekkoepel naar een ontwerp van de toenmalige stadsarchitect Wiek Röling

DSC_00039465 ; AV ; 16-5-2025 ; Haarlem, Paviljoenslaan / Vlooienveld, gezicht richting noord met muziekkoepeel en provinciehuis

DSC_00039469 ; AV ; 16-5-2025 ; Haarlem, Paviljoenslaan / Vlooienveld, gezicht richting zuidwest op muziekkoepeel

DSC_00039474 ; AV ; 16-5-2025 ; Haarlem, Paviljoenslaan, gezicht richting zuidzuidwest op het Vlooienveld met de muziekkoepeel in de zichttas. Er kan alleen maar gezegd worden, dat het om een hele mooie muziekkoepeel gaat die zich heel mooi in het omringende park voegt.

3 Muziektenten in het verleden

Bij mijn zoektocht naar muziektenten in het verleden in de Haarlemmerhout ben ik in het (foto)materiaal drie locaties tegengekomen. De alleroudste is de tuin van Dreefzicht, vervolgens was er een plek tussen Dreef/Fonteinlaan en Hertenkamp tegenover de Koningin Wilhelminalaan en tenslotte was daar de tuin van het Brongebouw. De muziektenten bij het Brongebouw en Dreefzicht waren particuliere muziektenten. De muziektent tussen Dreef en Hertenkamp was een gemeentelijke muziektent.

Dreefzicht

Bij het uit 1840 daterende Dreefzicht heeft op drie verschillende plekken in de tuin een muziektent gestaan. De eerste locatie was aan de noordwestzijde van Dreefzicht en daar stond volgens de prent uit 1843 niet meer dan een afdak. De tweede locatie bevond zich aan de noordzijde van Dreefzicht precies op de hoek met de Koningin Wilhelminalaan en de Dreef en de derde locatie was aan de zuidwestkant van Dreefzicht. De eerste locatie met afdak moet uit de bouwtijd van Dreefzicht dateren. Wanneer de tweede muziektent gebouwd werd op de tweede

locatie, wordt niet duidelijk. Op de foto uit 1870 is hij al aanwezig. Eind 19^e eeuw gaf de Stafmuziek der bezetting wekelijks haar concerten in de muziektent. In een krantenartikel van april 1931 wordt duidelijk, dat de toenmalige muziektent op deze tweede locatie gesloopt werd t.b.v. een reorganisatie van het terras i.v.m. de verbreding / vernieuwing van de Dreef en Fonteinlaan. Er werd in later verschenen kranten geen melding gemaakt van de bouw van een nieuwe muziektent.

In het Haarlems Dagblad van 2 augustus 1950 wordt melding gemaakt van drie concerten in de muziektent bij Dreefzicht. Ik vermoed, dat het hier gaat om een tijdelijke muziektent vanwege de volgende redenen:

- na de sloop van de muziektent in april 1931 wordt in latere jaren in de kranten en de Haarlem Jaarboeken nergens melding gemaakt van de bouw van een nieuwe muziektent bij Dreefzicht
- in een krantenartikel uit 1951 (bron (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1951)) wordt aangegeven dat er al geruime tijd geen enkele muziektent in de Haarlemmerhout is
- de concerten van augustus 1950 worden gegeven onder auspiciën van het Centrumcomité Koninginnedag. Voor Koninginnedag betreft het vaak tijdelijke voorzieningen

In een ingezonden stuk in het Haarlems Dagblad van 9 juli 1951 houdt een groep Haarlemmers een pleidooi voor een nieuwe muziektent in de Haarlemmerhout. De drie muziektenten, die ooit in de Haarlemmerhout stonden zijn immers al om verschillende redenen afgebroken. Er is er op dat moment niet één meer. Een pas gegeven concert toonde toch duidelijk aan, dat er grote belangstelling is voor concerten in de openlucht. Zo kunnen ook de amateurs weer een kans krijgen. Dreefzicht zou al toegezegd hebben de helft van de kosten van een nieuwe muziektent bij te willen dragen en desnoods de andere helft voor een paar jaar voor te schieten. Maar het gemeentebestuur zou nee gezegd hebben vanwege de ongunstige tijden. Het gaat alleen maar om een paar duizend gulden.

Kort daarop gaat B&W van Haarlem akkoord met de bouw van een muziektent bij Dreefzicht. De van belang zijnde gemeentelijke diensten gaan ook akkoord, behoudens een enkele kanttekening. Enige tijd later werd met de bouw begonnen.

Het is duidelijk, dat er in 1951/1952 voor de laatste keer een muziektent bij Dreefzicht gebouwd werd en wel aan de andere kant, aan de zuidwestkant van Dreefzicht. De bouwtekeningen van deze tent zijn nog bewaard gebleven. Hij werd sober uitgevoerd en de afscheidingen werden van half rond hout uitgevoerd. Het dak was met riet gedekt en stak maar liefst een meter over. De ruimte onder het podium had zijn eigen ingang. Het dak had een sierlijk spitsvormig topornament. De totale hoogte was 7,30 m. Door de vormgeving en gebruikte materialen paste hij goed in de bosrijke omgeving. B&W van Haarlem was enthousiast over de muziektent, waardoor de uit cultureel oogpunt belangrijke traditionele concerten in de Haarlemmerhout in ere hersteld konden worden. Eind 1967 was hij al een tijd niet meer in gebruik en de onderruimte was in gebruik als opslagruimte voor emballage. Het was slecht met de muziektent gesteld. Bovendien bood de omgeving een nare aanblik door de aanwezigheid van vuilcontainers en vuilnisemmers. Ook werd er veel vuilnis neergegooid. Er werd in 1967 een schetsontwerp gemaakt voor een paviljoenachtig transparant gebouwtje met een volière met rondgang voor de bezoekers. Dit zou komen bovenop de te handhaven bestaande opslag van de emballage. De gemeente gaf een positief advies en een bouwvergunning hiervoor. De exploitant vroeg echter herhaaldelijk uitstel van de verbouwing aan, maar realisatie bleef achterwege. Hierdoor trok de gemeente Haarlem eind 1977 de bouwvergunning weer in. Ook de vergunning tot het gebruik van de bestaande muziektent werd ingetrokken. Daarop werd de muziektent in 1980 gesloopt. De exploitant van Dreefzicht zag restauratie van de oude muziektent niet zitten en wilde ook geen nieuwe bouwen. Hij had ook liever een parkeerterrein ter plekke.

Oorspronkelijk was Dreefzicht een onderkomen voor de elite van de stad. Geleidelijk aan is dat veranderd. In 1922 werd Dreefzicht met muziektent aan de gemeente overgedaan. Even later werd het geheel aan particulieren doorverkocht, maar de grond bleef eigendom van de gemeente en moest van de gemeente gehuurd worden. In 1961 werd het gebouw met de omringende grond aan het Van der Valkconcern verkocht. Daarna is het nog verschillende keren in andere handen overgegaan. Enige tijd geleden is het in bezit gekomen van het concern Comer. Die hebben alle moderne aanbouwen aan de westkant laten slopen en vervangen door een geheel onderkelderde uitbouw van één bouwlaag, die in stijl veel beter bij de rest van het gebouw past dan de oude uitbouwen. Het is nu niet meer alleen een horecagelegenheid, maar biedt ook vergaderfaciliteiten. Maar een muziektent is er niet meer.

Gemeentelijke muziektent

De uit het midden van de 19e eeuw daterende gemeentelijke muziektent tegenover de Koningin Wilhelminalaan werd veel gebruikt door het muziekkorps van de schutterij, die daar zomers haar uitvoeringen gaf. De Schutterij had in 1840 het Stedelijk Muziekkorps opgericht. Daarmee werden geregeld muziekuitvoeringen in de Haarlemmerhout gegeven. Als de schutterij niet kon, nam het Derde Regiment Huzaren de taak over. De muziektent bij de Hertenkamp dateert van het midden van de 19^e eeuw. Het was een zorgvuldig vormgegeven bouwwerk met in de daklijst de namen van beroemde componisten. Om deze muziektent met bijbehorende sta- en zitruimte te creëren, heeft men aan de noordwestzijde een flinke hap uit de hertenkamp genomen. Zie onderstaande vier kaartfragmenten. De rode pijlen geven de plek van de muziektent weer.

Haarlem, Noord-Hollands archief, Kaart Haarlemmerhout naar de laatste aanleg van J.D. Zocher, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52113 ; makers: W.C. Van Baarsel, P.N. Tuyn, F.J. Nautz. ; Datum: 1837. Uitsnede van kaart

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 52200 Maker: Bureau van Openbare Werken Haarlem. Datum: 1927. Kaart van Haarlem. Uitsnede van kaart

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 560 kaarten en kaartboeken van de Provinciale Atlas Noord-Holland, Inventarisnummer 1195. Maker: Openbare Werken. Datum: 1947. Kaart van Haarlem. Uitsnede van kaart

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Inventarisnummer NL-HlmNHA_560_2105. Maker: Falkplan. Datum: 1977. Plattegrond van Haarlem. Uitsnede van kaart

Eind 19^e eeuw en begin 20^e eeuw werd er in de zomer elke zondagmiddag een concert gegeven. Tijdens een concert mocht de vanaf 1881 passerende stoomtram naar Leiden zijn stoombel niet gebruiken en mocht hij ook de muziektent niet voorbijrijden, maar moest op enige afstand blijven staan. Dit alles om het concert niet te verstoren.

In 1933 had men het plan op de overgang Dreef/Fonteinlaan het Hildebrandmonument oftewel de Hildebrandfontein in de middenberm van de verbrede Dreef/Fonteinlaan te plaatsen. Hierdoor vond men het noodzakelijk de muziektent aldaar te verplaatsen. Wellicht kon die geplaatst worden ten zuidwesten van Dreefzicht. Het Hildebrandmonument zou nooit in die middenberm terecht komen. Waar het nu staat is toch een veel betere plek, dan de middenberm van een grote weg.

In de zomer van 1938 werden er door de HOV geen concerten meer gegeven in de muziektent in de Haarlemmerhout. Dit had te maken met de herrie van het toenemende verkeer. De concerten werden verplaatst naar de Haarlemse concertzaal. Het werd een stuk stiller in de Haarlemmerhout. Later werd er af en toe toch nog wel incidenteel muziek uitgevoerd, maar dan door andere gezelschappen. Uit het Haarlems Dagblad van 1941 blijkt dat er in de zomer van dat jaar toch weer geregeld muziekuitvoeringen in de muziektent in de Haarlemmerhout gegeven werden. Alleen niet meer door de HOV dus. Vanwege de oorlogsjaren is het Haarlems Dagblad een tijd niet verschenen. In de zomer van 1946 worden er weer concerten gemeld in muziektenten, alleen niet meer in de Haarlemmerhout.

Maar wanneer is deze gemeentelijke muziektent nu verdwenen? Het uitzoeken daarvan is wat problematisch. Uit een artikel van de Haarlemsche Courant van 8 mei 1942 blijkt de muziektent nog te bestaan. Er wordt melding van gemaakt, dat op de plek bij de muziektent in Den Hout, waar geruime tijd al een grote vlakte lag op de plek waar lange tijd de fontein heeft gelegen, dat daar nu een plantsoen aangelegd wordt. Ook wordt er begin juli nog een concert gegeven door de Holland-Nautic Fanfare. In de Haarlemsche Courant, die tot en met 19 augustus 1944 verschenen is, wordt na dit concert van begin juli 1942 geen enkele melding meer gemaakt van een muziektent in Den Hout. In andere kranten en tijdschriften evenmin. Het lijkt erop, dat de gemeentelijke muziektent in de Haarlemmerhout ergens na de zomer van 1942 verdwenen moet zijn. Het juiste tijdstip heb ik in tijdschriften, literatuur en kranten niet kunnen vinden. Uit bovenstaand kaartfragment uit 1947 blijkt de muziektent nog wel aanwezig te zijn geweest. Blijkens een krantenartikel (bron (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1951)) zijn alle muziektenten in de Haarlemmerhout, dus ook de gemeentelijke muziektent, in juli 1951 al geruime tijd verdwenen. Een precies tijdstip van verdwijnen heb ik zoals gezegd niet kunnen vinden. Maar het volgende krantenartikel geeft toch enige stof tot nadenken: In een krantenartikel van maart 1946 (bron (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1946)) wordt melding gemaakt van een storend en nutteloos grindpleintje in de hoek tussen de Hertenkamplaan en de Dreef. In dit artikel wordt helemaal geen melding meer gemaakt van een muziektent op die plek. Zou hij in 1946 toch al verdwenen zijn en het kaartfragment uit 1947 niet meer geheel up-to-date zijn? Het gaat tenslotte maar om een klein kleurvlekje. Bovendien is op het kaartfragment uit 1947 de genoemde plantsoenaanleg uit het krantenartikel van de Haarlemsche Courant van 8 mei 1942 niet terug te vinden. Zou de muziektent in de hongerwinter van de Tweede Wereldoorlog opgestookt zijn?

Door verbreding van de Dreef en de Fonteinlaan, het verdwijnen van het grindpleintje op de hoek van de Dreef en de Hertenkamplaan en daarmee in samenhang het veranderen van de omvang en contouren van de hertenkamp en het veranderen van de beplanting is de voormalige plek van de muziektent helemaal niet meer te herkennen.

Brongebouw

Het Brongebouw in het Frederikspark werd in 1895 in gebruik genomen. Haarlem moest een Kuuroord worden. Aan de zuidkant werd een tuin met drinkhal aangelegd. In deze tuin werd een muziektent gebouwd. Rond deze muziektent was een breed pad, waar de bezoekers aan tafeltjes konden zitten. Om half drie zondagmiddag werd door de bronkapel een concert gegeven. In het hoogseizoen van begin juni tot eind augustus werden er ook op verschillende zaterdagen en woensdagen een concert gegeven. In 1932 besloot men het Brongebouw te slopen en te vervangen door het Sportfondsenbad. Toen is vermoedelijk ook de muziektent verdwenen. Haarlem als Kuuroord werd geen succes, zodat het Brongebouw al spoedig gebruikt werd als algemeen oord voor muziek en tentoonstellingen etc.

4 Huidige muziekkoepel

In 1984 werd uitgebreid herdacht, dat het toen 400 jaar geleden was, dat de Haarlemmerhout herplant werd, nadat hij gekapt was door de Spanjaarden i.v.m. met het beleg van Haarlem. In en rond de Haarlemmerhout waren er meerdere muziektenten geweest. In 1984 was er geen eentje meer. Bij de viering van dit feest was het één van de wensen om weer een muziektent te hebben.

De gemeente Haarlem wilde graag een prijsvraag uitschrijven onder Haarlemse architecten voor een ontwerp voor een nieuwe muziektent. Probleem was echter, dat de stad geen gelden had om de bouw te garanderen. Daarom werd de toenmalige stadsarchitect Wiek Röling gevraagd een ontwerp te maken met een maquette als wervingsmateriaal voor de nodige gelden. Maar wat voor soort ontwerp moet het dan worden? Een nostalgische vorm of wat anders? En dan was daar de plek. Midden in de Haarlemmerhout, dat een beschermd monument is met monumentale gebouwen in de nabijheid. Hij zou komen aan de zijkant van de as Paviljoen Welgelegen (Provinciehuys)-Hildebrandfontein. Dat is een nogal zichtbare plek. Deze plek was overigens uitgekozen in overleg tussen Wiek Röling en de toenmalige tuinarchitect van de Dienst Hout en Plantsoenen, de heer Nico Brink.

Er werden vele ontwerpen met moderne materialen gemaakt, maar dat liep op niets uit. Hout als bouw materiaal was niet mogelijk vanwege brandbaarheid en vandalisme, terwijl gietijzer veel te duur was. Zodoende ontstond het idee om de mogelijkheden van een geodetische koepel van Buckminster Fuller te onderzoeken. Dit bleek een gouden greep. Nostalgisch ingestelde mensen herkenden er een muziektent in en de opdrachtgevers, die iets eigentijds wilden, zagen hun wens gehonoreerd. B&W van Haarlem was dusdanig tevreden, dat men alles in het werk wilde stellen om het plan te realiseren. De burgemeester ging persoonlijk gelden bij particulieren en bedrijfsleven werven. Binnen een maand was er veel geld binnen. Ook speelde een grote rol, dat het Haarlemse bouwbedrijf Nelis aangeboden had de fundering tegen kostprijs te maken en niets voor tekenen en berekenen in rekening te brengen. De beglazing was nog een technisch probleem. Na het nodige zoekwerk en probeerwerk werd het probleem door de Delftse firma Octatube opgelost.

Men had haast met de bouw ervan, omdat de toenmalige burgemeester J. Reehorst eind 1984 wilde aftreden en het feestjaar al begonnen was. Men wilde dat de burgemeester in zijn functie als zodanig de koepel zou openen en dat de koepel nog net onderdeel zou zijn van de festiviteiten van het 400-jarig bestaan van de Haarlemmerhout. Normaal gesproken gaat er veel tijd verloren door betrokken instanties en allerlei ambtelijke procedures die doorlopen moeten worden. In dit geval echter verleende iedereen direct zoveel mogelijk medewerking, zodat de koepel in recordtijd gebouwd kon worden.

Bij het ontwerp was het uitdrukkelijk de bedoeling, dat de koepel buiten het gebruik voor muziek evenementen ook een functionele en gemarkeerde plek in de Haarlemmerhout zou

vormen. Je kan de extra brede treden dan ook gebruiken als zitplek, je kan er schuilen voor de regen, je kan er met elkaar afspreken en kinderen kunnen er ook spelen. Denk hierbij aan het rondrijden van een klein fietsje, verstoppertje spelen etc. Zodoende was er ook een oplossing gezocht voor de hekken, die bij een muziekkoepeel horen. Deze kunnen weggehaald worden en in de kelder onder de speelvloer opgeslagen worden. De muziekkoepeel bleek een paar jaar na de oplevering een centrum van samenkomst en spelen er iedere dag kinderen in. Overigens wordt de kelder ook gebruikt voor de meterkast voor de verlichting en voeding van elektronische muziek en als opslagruimte voor stoelen, lessenaars en windzeilen naast de al genoemde hekken.

De muziekkoepeel werd technisch ook zeer gewaardeerd. Wiek Röling van de gemeente Haarlem en samenwerkende collega Mick Eekhout van Octatube kregen in mei 1986 een prijs toegekend. Zij kregen de Aluminium Awards 1985 toegekend in de sector utiliteitsbouw.

En het resultaat mag er nog steeds zijn na 41 jaar. Tijdens het (Haarlemmer)hout festival in 2025, zag ik, dat een multifunctioneel gebruik van de koepel hem nog steeds op het lijf geschreven is. Het is een bijzonder fraaie muziekkoepeel, waarin nostalgische en moderne vormgeving harmonisch vereend zijn. Bovendien voegt de koepel zich op fraaie wijze in zijn monumentale groene omgeving.

Bibliografie kort

(Allan, 1973, herdruk van boek uit 1874) (Brink, et al., 1978) (Colenbrander, 1988) (Comer) (Daniels, 2013) (Helversteijn, 1987) (Polman, et al., 1981) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1931) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1933) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1933) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1938) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1940) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1946) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1951) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1951) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1952) (Redactie_Haarlemsche_Courant, 1942) (Redactie_Haarlemsche_Courant, 1942) (Röling, 1988) (Temminck, et al., 1984) (Uittenhout, 1992) (Uittenhout, et al., 2004) (Vogel, 1977)

5 Bibliografie uitgebreid

Allan, F. 1973, herdruk van boek uit 1874. *Geschiedenis en beschrijving van Haarlem van de vroegste tijden tot op onze dagen, Tweede deel.* Haarlem : Boekhandel H. Coebergh, 1973, herdruk van boek uit 1874.

Brink, N. en Janssen, M. 1978. Wat een leven in de Hout (I). *Haarlems Dagblad*. 16 Januari 1978, p. 9.

Colenbrander, B.W. 1988. Railvaria in de regio Haarlem. *Haerlem Jaarboek 1987*. 1988, Vereniging Haerlem.

Comer. Comer Dreefzicht. *Comer*. [Online] [Citaat van: 18 Augustus 2025.] <https://comer.nl/haarlem/>.

Daniels, R. 2013. Luxueus kuren in een stad tussen veen en duin, een Haarlemse poging om een kuuroord aan te leggen op Hollandse bodem, 1889-1932. *Haerlem Jaarboek 2012*. 2013, Vereniging Haerlem.

Helversteijn, W. 1987. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1986*. 1987, Vereniging Haerlem.

Polman, W.B.J., Vroom, L.J.H. en Uittenhout, J.B. 1981. Haarlems monumentenzorg in 1980. *Haerlem Jaarboek 1980*. 1981, Vereniging Haerlem.

Redactie_Haarlems_Dagblad. 1950. Drie keer muziek in de Haarlemmerhout. *Haarlems Dagblad*. 2 Augustus 1950, p. 3.

- . **1951.** Een muziektent bij Dreefzicht. *Haarlems Dagblad*. 17 Juli 1951, p. 3.
- . **1952.** Een serie nieuwtjes, De bouw van de muziektent in de Hout is ter hand genomen. *Haarlems Dagblad*. 18 April 1952, p. 5.
- . **1938.** Geen muziek meer in den Hout, Vroeger waren er op drie plaatsen openlucht-concerten. *Haarlems Dagblad*. 21 Juli 1938, p. 1.
- . **1946.** Groote plannen met den Hout. De toekomst van Haarlems eenige bosch. *Haarlems Dagblad*. 2 Maart 1946, p. 2.
- . **1933.** Het Hildebrand-monument. *Haarlems Dagblad*. 15 Maart 1933, p. 7.
- . **1933.** Het Hildebrandmonument, Hoe de situatie aan de Fonteinlaan zou worden. *Haarlems Dagblad*. 16 Maart 1933, p. 1.
- . **1940.** Kinderstemmen in den Haarlemmerhout. *Haarlems Dagblad*. 20 Augustus 1940, p. 2.
- . **1951.** Pleidooi voor muziektent in de Haarlemmerhout. *Haarlems Dagblad*. 9 Juli 1951, p. 3.
- . **1931.** Stadsnieuws, caférestaurant Dreefzicht, de muziektent verdwenen. *Haarlems Dagblad*. 4 April 1931, p. 6.
- Redactie_Haarlemsche_Courant. 1942.** Concert in Den Hout. *Haarlemsche Courant*. 2 Juli 1942, p. 14.
- . **1942.** Plantsoen aan de Fonteinlaan. *Haarlemsche Courant*. 8 Mei 1942, p. 11.
- Röling, W. 1988.** *Wiek Röling, Stadsarchitect Haarlem 1970-1988*. Haarlem : Uitgeverij De Toorts, Haarlem, 1988, 1988. ISBN 90 6552 021 X.
- Temminck, J.J., et al. 1984.** *Haarlemmerhout 400 jaar, "mooier is de wereld nergens"*. Haarlem : Schuyt & Co C.V., 1984. ISBN 90 6097 166 3.
- Uittenhout, B., Heijer, W. den en Fielmich, J. 2004.** Monumentenzorg Haarlem, Particuliere restauraties, Fonteinlaan 1. *Haerlem Jaarboek 2003*. 2004, Vereniging Haerlem.
- Uittenhout, J.B. 1992.** Het Frederikspark, "Het paradijs van Haarlem". *Haerlem Jaarboek 1991*. 1992, Vereniging Haerlem.
- Vogel, W. 1977.** Te Haarlem waait het zeer; Schrijvers over Haarlem na 1900. *Haerlem Jaarboek 1976*. 1977, Vereniging Haerlem.